

Exposició

Retrats de vaixells

Del segle XIX
als *shipspotters*

#Retratsdevaixells
Del 9/6/23 al 17/11/24

INDEX

NOTA DE PREMSA

L'EXPOSICIÓ

OBJECTIUS
CONTINGUT
ACCESSIBILITAT
TEXTOS DE L'EXPOSICIÓ
ACTIVITATS VINCULADES
ENLLAÇOS D'INTERÈS

CRÈDITS

INFORMACIÓ PRÀCTICA

CONTACTE

NOTA DE PREMSA

“Retrats de vaixells. Del segle XIX als *shipspotters*”, la nova exposició del Museu Marítim de Barcelona.

- La nova exposició del Museu Marítim de Barcelona proposa un recorregut per la història marítima a partir d'un gènere desconegut: el retrat de vaixell.
- Una oportunitat única per exhibir més de 100 peces del fons de la col·lecció del Museu.

Barcelona, 1 de juny de 2023.- El Museu Marítim de Barcelona inaugura “Retrats de vaixells. Del segle XIX als *shipspotters*”: una nova proposta expositiva de producció pròpia que convida els visitants a fer un recorregut per la història marítima a través de l'evolució dels retrats de vaixells.

Aquesta exposició ofereix una oportunitat única per treure de les sales de reserva una mostra dels fons que estudia i conserva el Museu. En total, 104 peces formen part d'aquesta selecció de retrats tan peculiars.

L'objectiu d'aquesta exposició és mostrar l'evolució dels retrats de vaixells des del s. XIX fins al s. XXI: com aquest gènere pictòric es va adaptar a la premsa il·lustrada, va reemplaçar-lo la fotografia, es va fusionar amb el disseny gràfic i la publicitat, fins a convertir-se en el protagonista de nombrosos comptes d'Instagram arreu del món.

L'exposició segueix un recorregut cronològic i està acompanyada de 13 textos breus que proporcionen informació rellevant sobre els retrats, els artistes, els elements que permeten identificar una embarcació i els canvis tecnològics, entre altres aspectes. L'espai es divideix en quatre àmbits: el primer ofereix una breu reflexió sobre què és un retrat de vaixell, seguit dels àmbits que comprenen el segle XIX i el segle XX, i mostra les diverses tècniques utilitzades per realitzar aquests retrats. Finalment, es presenta l'àmbit contemporani amb els *shipspotters*, **observadors** de vaixells presents en ports d'arreu del món, que no només comparteixen imatges, sinó també informació tècnica sobre les embarcacions.

La mostra està comissariada per **M. Teresa Sala**, conservadora - restauradora del Museu Marítim de Barcelona.

L'exposició estarà instal·lada a les naus de les Drassanes des del 8 de juny fins al 17 de novembre de 2024. Es podrà visitar de 10.00 a 20.00 h amb l'entrada general del Museu.

L'EXPOSICIÓ

OBJECTIUS DE L'EXPOSICIÓ

Una exposició de producció pròpia és una oportunitat per treure de les sales de reserva una mostra dels fons que estudia i conserva el Museu. En aquest cas, els protagonistes de l'exposició són els retrats de vaixells.

L'objectiu d'aquesta selecció d'objectes, poc més d'un centenar, és mostrar l'evolució d'aquests retrats des del s. XIX fins al s. XXI: explicar com un gènere pictòric del s. XIX es va adaptar a la premsa il·lustrada, com van substituir-lo els retrats fotogràfics, com es va adaptar al disseny d'Instagram d'arreu del món.

Ens agradaria que l'observació d'aquests retrats transmetés als visitants l'admiració que senten pels vaixells aquests retratistes, tant si són professionals com aficionats.

CONTINGUT DE L'EXPOSICIÓ

A l'exposició es poden veure 104 retrats de vaixells que pertanyen als fons del Museu Marítim de Barcelona, i al monitor del final de l'exposició es poden veure imatges actuals cedides pels seus autors: la presentació d'un quadern d'artista, dues fotografies, un vídeo i un anunci.

L'exposició fa un recorregut cronològic amb l'acompanyament de 13 textos breus que van aportant dades sobre els retrats, els autors, els elements que permeten identificar un vaixell, els canvis tecnològics, etc.

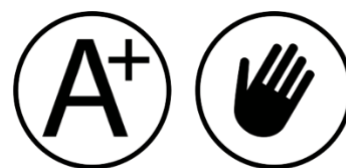
L'espai està dividit en quatre àmbits: el primer fa una breu reflexió sobre què és un retrat de vaixell; en els dos àmbits següents expliquen el s. XIX i el s. XX, i acaba amb un àmbit petit sobre el present digital.

Tot i que la majoria dels retrats són pintures i fotografies, s'ha considerat interessant incloure-hi objectes d'altres fons del Museu on també hi ha retrats de vaixells, com ara cartells, elements de promoció o marxandatge de les companyies navilieres, fullets, ... Fons molt interessants que són menys coneguts. També s'hi poden veure altres peces de les col·leccions de l'MMB, entre les quals destaca una bandera de la matrícula de Barcelona de mida real, que ens ajuda a imaginar les grans dimensions d'aquests vaixells, una vitrina on s'exposen fitxes i quaderns amb matrícules mercants i contrasenyes, cartells i anuncis publicitaris.

Cal destacar també els retrats fets per artistes procedents de diferents països (James Guy Evans, J. H. Maxime Pellegrin, W.H. Yorke, etc.), un parell de retrats pintats per tècnics i una selecció de pintures de Josep Pineda i d'A.N. Gasparo Jacobsen com a representants dels tallers especialitzats que al segle XIX van pintar milers de retrats.

ACCESSIBILITAT

Per fer accessible l'exposició a persones amb discapacitat visual, "Retrats de vaixells" incorpora recursos sensorials i textos en grans caràcters i braille.

Pel que fa als recursos sensorials, s'ha seleccionat l'obra més representativa de cadascuna de les tècniques de retrats de vaixells i diferents tipologies de vaixells per reproduir-les en relleu, juntament amb la seva descripció en braille:

- L'oli sobre tela *Fragata Vicenta* de D. Vicente Vilaró, de l'autor James Gy Evans del segle XIX.
- El gravat *Vapor de pales Massachusetts. Providence and Stonington Steamship Company* del 1887.
- La fotografia en blanc i negre de la *Motonau Ciutat de València* realitzada entre el 1950 i 1960.

A més, per compartir l'admiració i el reconeixement de la importància dels retrats de vaixells i donar a conèixer els fons de l'MMB, s'organitzaran activitats per a persones amb discapacitat i altres col·lectius a partir del mes d'octubre.

Teresa Sala, conservadora - restauradora del Museu Marítim de Barcelona del Museu Marítim de Barcelona i comissària de l'exposició, conduirà visites comentades per a persones amb demència i malalties d'Alzheimer i per a persones amb discapacitat visual. També s'han previst visites guiades per a persones amb problemes de salut mental i altres col·lectius amb necessitats especials en dies per determinar.

TEXTOS DE L'EXPOSICIÓ

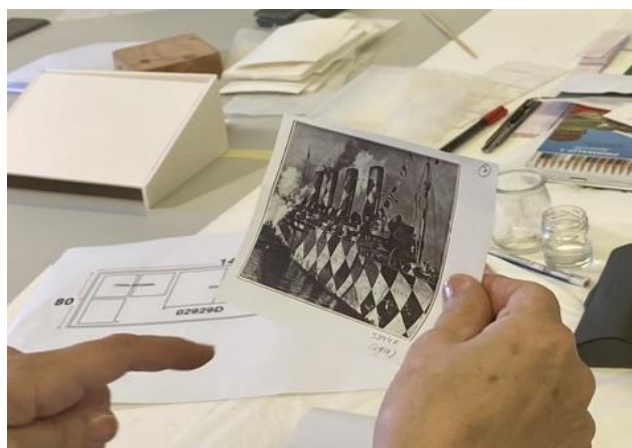
Què és un retrat de vaixell?

Es tracta d'una imatge on el vaixell és el protagonista i es vol mostrar amb la màxima fidelitat per a què sigui identificat. Sovint porten una llegenda amb el nom de la nau i el d'un personatge vinculat.

El retrat de vaixell va ser reconegut com a gènere pictòric al s. XIX, arran de l'establiment de les grans navilieres, quan els armadors i els capitans volien tenir al despatx o a casa una imatge dels seus vaixells. Era imprescindible que el retratista tingués bons coneixements tècnics. Molts d'ells tenien vincles professionals amb la navegació o la construcció naval.

Com cal mirar un retrat de vaixell

És important observar les innovacions tecnològiques, identificar la procedència del vaixell i qui és l'autor del retrat. Cal fixar-se en tots els elements: la forma del buc, la seva estructura, el nombre de pals, el tipus de veles, el funcionament de l'aparell, la figura humana, les construccions a la línia de costa, etc.

Tractant-se de vaixells amb identitat pròpia, es destaquen els elements de navegació que l'identifiquen, com ara el nom, la contrasenya de l'armador, l'emblema de la companyia naviliera, la bandera de la província marítima d'inscripció i la bandera del país on està matriculat en aquell moment.

Els primers retrats

Els dibuixos, les pintures i els gravats, en molts casos, són els únics documents gràfics que es conserven d'un vaixell. A partir de l'any 1839, amb la invenció de la fotografia, va aparèixer una nova eina que mirava cap al mar amb interès pel retrat naval. Però encara haurien de passar anys per poder obtenir una imatge prou nítida per enregistrar els detalls que permetrien identificar un vaixell.

"El quadret dona una idea del que fou el vaixell: una xemeneia alta i prima, el pal de proa amb dues creueres, cosa que indica que utilitzava les veles per a navegar, i això fou molt corrent l'època de què parlo. Les màquines tenien poca força, i les veles no solament ajudaven, sinó que donaven a la navegació més estabilitat. El casc del "Boxhill" era llarg i prim com un cigar."

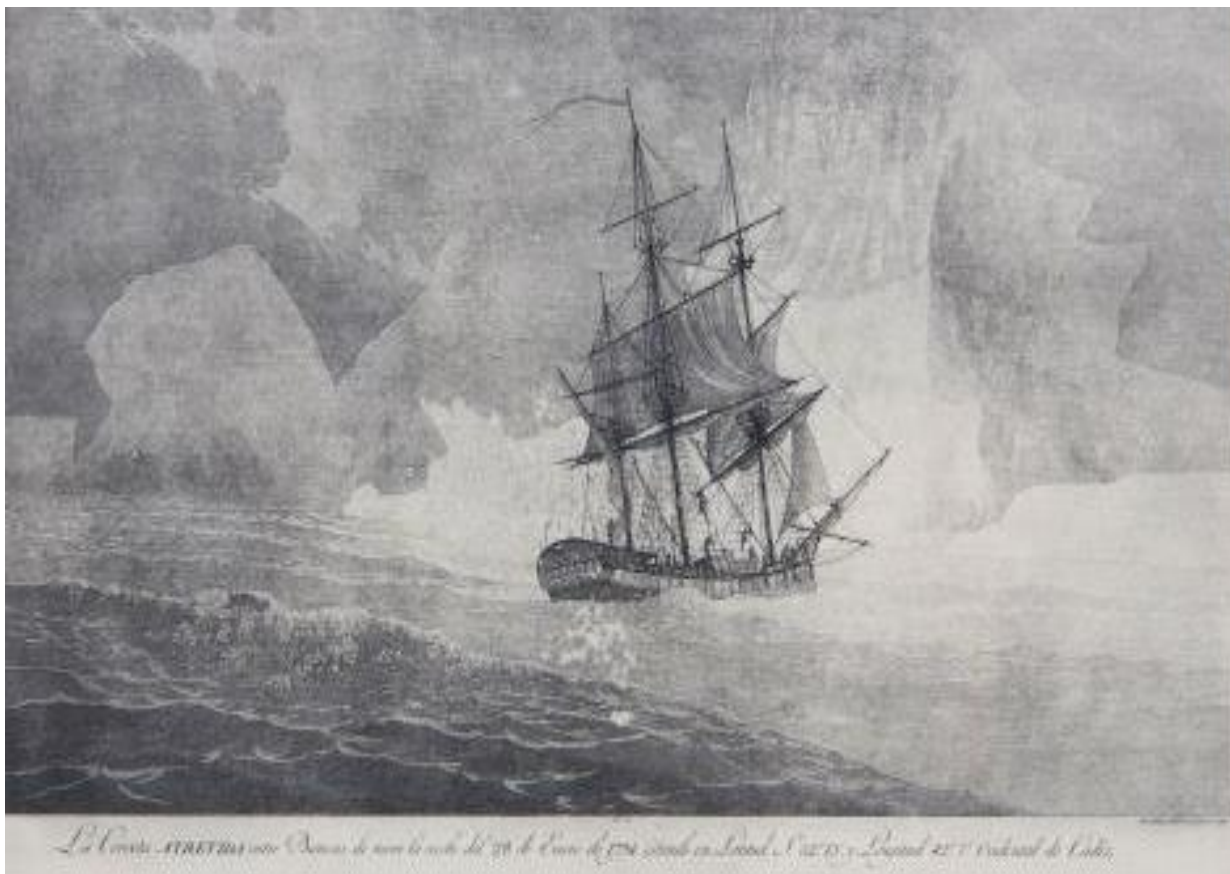
Aigua de mar (Ed destino)

Josep Pla

« Su popa estaba muy adornada, y entre las ventanas de la cámara del capitán y del teniente había un dragoncillo

esculpido y debajo el título: el dragón. No era este barco como aquellos viejos bombos holandeses que en mi tiempo se veían arrinconados en los puertos. Su color era negro, con una faja blanca, y tenía portas fingidas para darse aires de barco de guerra. El dragón era, como he dicho, una urca, una urca coquetona y elegante; parecía una dama holandesa, blanca y rolliza, vestida de negro, que marchaba contoneándose con gracia por el mar. El dragón era un buen barco, un barco seguro, en el que uno se podía confiar, con una arboladura gallarda y muchas velas de cuchillo. Era de esas embarcaciones que los franceses llaman ardientes »

*Las inquietudes de Shanti Andía - Libro cuarto
Pío Baroja*

Una activitat internacional

El retrat de vaixell s'inicia com a gènere pictòric als països on s'estableixen les grans navilieres i, des d'allà, s'expandeix per Europa i Amèrica, seguint les rutes dels vaixells.

TÈCNICS I RETRATISTES

Joan Monjo i Pons científic de formació, va estudiar nàutica i enginyeria mecànica. Va ser director tècnic i va traçar els plànols generals de l'Ictíneo II.

Rafael Monjo i Segura, gramàtic i pedagog, va ser oficial de la marina mercant i va dirigir el Col·legi Nàutic de Vilassar de Mar.

Tallers especialitzats

Alguns artistes tenien tants encàrrecs que van crear tallers especialitzats.

Josep Pineda i Guerra, nascut a Alacant l'any 1837, va cursar estudis de nàutica, va viatjar com a mariner i, seguint els passos del seu pare, va exercir de navilier tota la seva vida. L'any 1872 es va establir a la Barceloneta, on es va convertir en un dels retratistes de vaixells més reconeguts, tant pels seus coneixements tècnics com per la seva precisió. Se li atribueixen gairebé 3.000 obres. El secret de la seva producció va ser l'ús de plantilles i maquetes, així com comptar amb l'ajuda d'assistents, entre ells, la seva filla.

Antonio Nicolo Gasparo Jacobsen, artista danès, va pintar més de 6.000 retrats de velers i vapors. Va tenir un taller especialitzat a West Hoboken, Nova Jersey, a la riba oest del riu Hudson, a prop del port de Nova York. També comptava amb ajudants. Se li atribueix la pràctica de pintar alguns retrats a partir dels plànols.

La fotografia com a document de referència

A finals de segle XIX va créixer la producció editorial i es van desenvolupar noves tècniques de reproducció: la xilografia, la calcografia, la litografia i la cromolitografia. Les limitacions tècniques d'impressió encara no permetien reproduir les fotografies; per poder-les publicar calia copiar-les i fer-ne gravats. Els dibuixants i els gravadors treballaven per als mitjans de comunicació i per a les navilieres, tant per anunciar els seus viatges o per personalitzar els documents com per decorar objectes de promoció.

1880! El retrat fotogràfic

A partir dels primers anys de 1880, la substitució del col·lodió humit per la placa seca, plaques de vidre preparades amb gelatina i bromur de plata, marca una fita important. S'estandarditzen els formats de placa i les sensibilitats de les emulsions. Aquesta perfecció de l'enginy fotogràfic permet aturar el moviment del mar i dels vaixells. A finals del segle XIX els processos fotomecànics seran els grans difusors de la imatge a partir de postals, revistes i altres mitjans de comunicació.

La portabilitat de les càmeres, la millora de les òptiques i la capacitat de capturar el moviment dels vaixells facilita la feina als professionals i apropa, encara més, la fotografia als aficionats.

Evolució del retrat pintat

Quan la fotografia va assolir una fidelitat tècnica impossible d'aconseguir amb la pintura, alguns pintors van deixar de banda l'exigència documental dels retrats. Podien prioritzar la part creativa, cercant nous punts de vista i fent un ús més atrevit dels colors.

Les arts gràfiques

A mitjans del s. XIX l'invent dels gravats fotomecànics va fer augmentar el valor científic i informatiu de les il·lustracions. El monotip (1884), la linotípia (1887) i més endavant les tècniques tipogràfiques seran substituïdes per tècniques fotogràfiques, com la fotocomposició.

L'evolució de les tècniques d'impressió permet noves maneres de representar la realitat. Les empreses navilieres, sobretot les que porten passatgers, encarreguen als dissenyadors gràfics les campanyes publicitàries. El dissenyador, a diferència dels retratistes anteriors, elimina detalls, destaca els trets diferencials i inclou sempre el nom per tal d'identificar el vaixell.

S. XXI.

El món digital

Els avenços tecnològics aplicats a la fotografia permeten als fotògrafs professionals, aconseguir instantànies abans impensables. No hi ha normes: la imatge pot estar retallada i descentrada. Es valora la importància de capturar un moment concret. Les imatges es publiquen amb les dades que identifiquen el vaixell, el lloc i el moment.

Nous mitjans digitals han canviat la manera de retratar els vaixells. Els drons permeten gravar imatges en moviment mentre el vaixell navega, es poden moure al seu voltant i es poden apropar per enregistrar detalls impossibles de veure des de cap altre lloc.

Ara tothom pot retratar vaixells amb una qualitat sorprenent. Portem la tecnologia a la mà, capturem i compartim les imatges en xarxes socials i gaudim veient les que es fan a l'altra punta del món. Tot i així, es continuen dibuixant i pintant retrats de vaixells amb tècniques tradicionals.

Shippotters

Els *shippotters* o observadors de vaixells, no només els fotografien: en coneixen les característiques tècniques, n'estudien la història, en segueixen les rutes, estan pendents de la seva arribada als ports més propers, s'organitzen per poder-los retratar i, després, difonen els vídeos i les fotografies a través de webs, blogs i xarxes socials. Amb les imatges comparteixen també la informació tècnica del vaixell.

Estan presents als ports d'arreu del món retratant creuers, portacontenidors, velers, pesquers, vaixells de guerra, etc.

ACTIVITATS VINCULADES

1. La comissària explica

Visita guiada a l'exposició a càrrec de Teresa Sala, conservadora – restauradora del Museu Marítim de Barcelona i comissària de l'exposició. Totes les sessions seran de 17.30 a 18.30 h. Activitat gratuïta amb inscripció prèvia.

Dates:

- 14 de juny
- 11 d'octubre
- 8 de novembre

2. Vaixells. Vine de festa al Marítim!

Jornada festiva per presentar el vaixell com a element protagonista, amb activitats adreçades al públic familiar. Hi haurà tallers d'experimentació, de creació de vaixells de joguina, de creativitat... Activitat gratuïta.

Data: 7 d'octubre, de 10.00 a 14.00 h.

3. Itinerari fotogràfic per a *shipspotters*

El fotògraf professional Diego Yriarte ens proposa un itinerari pel Port de Barcelona per aprendre la tècnica de fer retrats de vaixells, tal com fan els *shipspotters*.

Pots venir amb la càmera fotogràfica o pots fer servir la càmera del mòbil, tu decideixes! Tampoc es requereixen coneixements previs de fotografia... només ganes d'aprendre com aconseguir un bon enquadrament fotogràfic de vaixells atracats al port o en navegació.

Activitat de pagament, cal inscripció prèvia.

Data: 1 d'octubre, de 10.00 a 13.00 h.

4. La gran travessia

Activitat familiar, en la qual es proposa una doble aventura: recrear les sensacions que sentim quan es navega, alhora que experimentem amb l'art sense moure'ns del Museu.

Tercer diumenge de mes (a partir del 17 de setembre).

Sessions: 11.30 h i 12.45 h.

Activitat de pagament, cal inscripció prèvia.

5. Activitats accessibles per a persones amb discapacitat.

S'organitzaran activitats per a persones amb discapacitat i altres col·lectius a partir del mes d'octubre.

ENLLAÇOS D'INTERÈS

Per gaudir dels retrats de vaixells que es fan avui dia arreu del món, us suggerim navegar per les següents xarxes socials i visitar pàgines web especialitzades:

- **Comptes d'Instagram:**
<https://mtr.bio/retratsdevaixellsIG>
- **Webs especialitzades:**
<https://mtr.bio/retratsdevaixellsWebs>
- **Interpretar la fotografia de mar. Pautes per a la seva identificació** (Manual 7 publicat per l'MMB):
<https://mtr.bio/retratsdevaixellsPublicacions>
- **Wakelet.** Convidem a qui li agradi retratar vaixells, a compartir-los a la Wakelet que s'ha creat per a aquesta exposició amb l'etiqueta #RetratsDeVaixells.
https://wakelet.com/wake/NiV2d8LXi9o4VTtPh_LZz

CRÈDITS

Organitza

Museu Marítim de Barcelona

Direcció General

Enric Garcia Domingo

Comissariat

M. Teresa Sala Pietx

Suport comissariat

Rosa Busquets Ferrer

Silvia Dahl Termens

Inma González Sánchez

M. Dolors Jurado Jiménez

Cristina Latorre Madriles

Helena Miró Ibars

Carmen Vázquez López

Coordinació general

Mireia Mayolas Créixams

Disseny expositiu i gràfic

Intervento S.L.

Conservació preventiva i restauració

Cristina Latorre Madriles

M. Teresa Sala Pietx

Carmen Vázquez López

Coordinació del muntatge

Cristina Latorre

Helena Miró Ibars

Gestió d'imatges

Silvia Dahl Termens

Astrid Fernández Abat

Suport museogràfic

Cristina Alemany Ventura

Miquel López Díaz

Producció i muntatge

Grop. Exposicions i museografia

Cessió de vídeos i fotografies

Amir Asani
Magonis Electric Boats
Michael Schindler
Bridgid Thomas
Diego Yriarte

Responsabilitat Social

Teresa Soldevila García

Comunicació digital

Isabel Díaz Rastrojo
Miquel López Díaz
Ana Vico Vico

Agraïments

Als experts en construcció naval i navegació que ens han assessorat en la identificació dels vaixells i la manera correcta d'anomenar-los.

Col·leccions

Tots els béns patrimonials exposats formen part dels fons que custodia, conserva, estudia i difon el Museu Marítim de Barcelona.

Altres agraïments

Philipp Benjamin Aster
Olga López Miguel
Blas José Moya Roldán

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Dates

Del 9 de juny de 2023 al 17 de novembre de 2024

Espai

Naus de les Drassanes

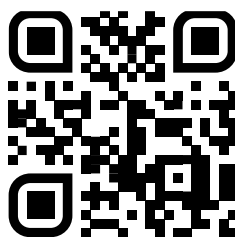
Horari

De dilluns a diumenge de 10 a 20 h (accés fins a les 19.30 h)

Preu

Entrada general del Museu: 10 € / reduïda: 5 € / grups: 8 €

[Consulteu en aquest enllaç](#)
per informació de preus i descomptes.

CONTACTE

Isabel Díaz
Àrea de Comunicació i Màrqueting
Museu Marítim de Barcelona
T. 933 429 924
comunicacio@mmb.cat

www.mmb.cat

www.facebook.com/MuseuMaritimdeBarcelona
www.twitter.com/MuseuMaritim

**Us podeu descarregar imatges de l'exposició
a la sala de premsa online de l'MMB:**
<http://mmb.cat/museu/premsa/>